

MĚSTSKÝ ÚŘAD KROMĚŘÍŽ
Odbor kultury, cestovního ruchu a památkové péče
Oddělení státní památkové péče
767 01 Kroměříž, Velké náměstí 115

Sp.zn.:	SPP/013749/2024/Če	Kroměříž, dne 30.04.2024
Č.j.:	MeUKM/039283/2024	
Oprávněná úřední osoba:	Ing. arch. Čeladníková Magda	
Telefon.:	573 321 205	
E-mail:	magda.celadnikova@mesto-kromeriz.cz	

Obec Kvasice
Antoše Dohnala č.p. 18
768 21 Kvasice

Na základě plné moci
Pan
Karel Bartoněk
Okružní č.p. 4537
760 01 Zlín 1

Lesy České republiky, s.p.
Přemyslova č.p. 1106/19
Nový Hradec Králové
500 08 Hradec Králové 8

Závazné stanovisko akce „Křížová cesta Kvasice“

Závazná část

Městský úřad Kroměříž, odbor kultury, cestovního ruchu a památkové péče, oddělení státní památkové péče (dále „správní orgán památkové péče“), příslušný dle § 25 odst. 1 a § 29 odst. 2 písm. e/ zák. ČNR č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči v platném znění (dále „památkový zákon“), místně příslušný dle § 11 odst. 1 písm. b/ zákona č. 500/2004 Sb., správního řádu v platném znění (dále „správní řád“), na základě žádosti podané dne 09.02.2024, kdy žádost o koordinované závazné stanovisko byla podána dne 05.02.2024, s celkovým doplněním podkladů dne 20.03.2024, žadateli, kterými jsou obec Kvasice, IČO 00287385, zastoupená starostou p. Ing. Dušanem Odehnalem, Antoše Dohnala č.p. 18, 768 21 Kvasice, kterého zastupuje na základě plné moci p. Karel Bartoněk, nar. 07.12.1954, Okružní č.p. 4537, 760 01 Zlín 1, na základě Smlouvy o výpůjčce Lesy České republiky, s.p., IČ 42196451, zastoupené p. Ing. Daliborem Šafaříkem, Ph.D., generálním ředitelem, Přemyslova č.p. 1106/19, Nový Hradec Králové, 500 08 Hradec Králové 8 (dále „žadatel“), o vydání závazného stanoviska ve věci „Křížová cesta Kvasice“, podle § 149 správního řádu a podle § 14 odst. 1 památkového zákona vydává ve věci toto

z á v a z n é s t a n o v i s k o č. 66/24

„Křížová cesta Kvasice“, dle názvu souboru podkladů, na pozemcích parc. č. 3039/2, 3039/3, 3039/4, 3039/5, 3039/6, 3039/7, 3039/8, 3039/9, 3039/10, 3039/11 vše ost. pl., a 3372 lesní pozemek, katastrální území Kvasice; soubor křížové cesty v Kvasicích je prohlášen kulturní památkou s rej. č. 106962 v Ústředním seznamu kulturních památek ČR; v Památkovém katalogu je soubor křížové cesty veden s č. 2000009519;

I.**„Křížová cesta Kvasice – stavební část“,**

/popis:

- základy zastavení budou kompletně nahrazeny novými podle předložené projektové dokumentace, většina základů má rozměry: 100-105/140-170 mm, a tyto budou založeny do nezámrné hloubky 1,2 mm od terénu
- základové konstrukce budou z betonu s krytím kamennými deskami s kamennými sokly, do kterých budou na chemickou kotvu osazeny trny spojek
- u tří křížů Golgoty budou na nové základy osazeny původní kamenné sokly s kříži a sochami
- základy budou zhotoveny z betonu prostého (C20/25 XC2), horní část patky - výška cca 100 –150 mm, bude provedena do bednění; rozměry základů jednotlivých zastavení: I-XI a XIII - viz čísla výkresů D.1.2., D.1.4, D.1.6; pro zastavení XII a XIV č. výkresů D.1.3, D.1.5, D.1.7; pro objekty na Golgotě číslo výkresu D.1.8; kříž lotra po pravici číslo výkresu D.1.9, Golgota – sokl Kristova kříže D,1.10, kříž lotra po levici D.1.11/;

dle přiložené žádosti, přiložených podkladů a projektové dokumentace k akci s názvem „Křížová cesta Kvasice – stavební část“, hlavní projektant p. Karel Bartoněk, ČKAIT 1300222 - autorizovaný technik pro pozemní stavby, projekce a inženýrská činnost, Okružní 4537, 760 05 Zlín, datace 07/2023; s doplněními souhrnné technické zprávy s datací 29.02.2024, technické zprávy s datací 03/2024, je podle § 14 odst. 3 památkového zákona z hlediska státní památkové péče a dle § 9 odst. 4 vyhl. č. 66/1988 Sb., kterým se provádí památkový zákon v platném znění, z hlediska státní památkové péče

p ř í p u s t n á

při splnění následující podmínky vlastníkem:

1. Oznámení zahájení prací bude sděleno správnímu orgánu památkové péče v předstihu minimálně 14 dnů. Práce budou probíhat po etapách.

II.**„Křížová cesta Kvasice – restaurování kamenných a kovových prvků“**

/popis:

restaurování je zaměřeno na celkovou rehabilitaci památky a její obnovení v poslední doložené historické podobě

- u kamenných prvků se restaurátorský záměr soustředí na zachování hmotné podstaty dochovaných kusů a náhradu chybějících prvků za nové opět z přírodního kamene s patinou stáří
- provedena bude demontáž a odvoz do atelieru, podrobný průzkum v atelieru zaměřený na zjištění barevného řešení v jednotlivých etapách
- restaurování pískovcových podstavců jednotlivých zastavení – očištění (voda s regulovaným tlakem a nepřímým proudem, horkou párou, ev. Reiniger gel – Remmers, konzervace, doplněné chybějící díly budou nahrazeny kopiemi (předpokládaný rozsah kopií 80 – 90%)
- pískovcové podstavce budou kryty pískovcovou deskou, která bude nahrazovat stávající betonovou mazaninu vrchní části základu
- kamenné části Golgoty, kříže lotrů - provedena bude demontáž, biosanace, prekonsolidace, čištění, celková konsolidace plastická a barevná retuš, zpětné osazení
- u kříže se sochou Panny Marie – demontáž jednotlivých kusů kamene, vyjmutí zkorodovaných čepů, biosanace, prekonsolidace, čištění, celková konsolidace, plastická a barevná retuš, dožilý střední kus bude nahrazen kopií z božanovského pískovce (v rozsahu cca 70 x 100 x 67 cm), trhliny budou slepeny a zajištěny skrytými armaturami
- korpus bude od těla kříže demontován, kříž proveden nově z božanovského pískovce, a to formou rekonstrukce, přičemž rozměr bude upřesněn pomocí šablon podle korpusu Krista
- paže Krista budou domodelovány ze sochařské hlíny přímo na korpus, zaformovány a bude vytvořen výdusek z umělého kamene, na závěr s celkovou patinací do výrazu přirozeného původního kamene těla Kristova
- u sochy Panny Marie bude provedeno očištění od prachu, prekonsolidace, přilepení odpadlé obličejové části, biosanace, hloubková konsolidace (s preferencí vakuové metody), plastická a barevná retuš
- prováděna bude biosanace
- odstranění tmelů a vysprávek
- prekonsolidace a konsolidace

- injektáž trhlin a lepení
- restaurování lotrů – vyjmutí vnitřních výztuh, domodelování a zaformování chybějících prvků a následné odlití ze zinkové slitiny a připojení na originál, provedeno bude antikorozní ošetření výztuh a jejich osazení zpět, velmi poškozené výztuhy budou vyměněny za výztuhy z nerezi
- provedena bude plastická retuš povrchu plastik a aplikace ochranného nátěru, barevnost dle vyhodnocení podrobného průzkumu, a po odsouhlasení vzorků (předpoklad okr nebo bronz)
- osazení soch zpět původním způsobem, tj. zavěšení na hák a přivázání ocelovým (nerezovým) lanem
- u zastavení bude provedeno šetrné vyjmutí zinkových desek s malbou, které jsou umístěny pod stávajícími plastickými výjevy a jejich předání do depozitu (předmětem akce není jejich restaurování), provedena bude náhrada vyjmutých desek za nové nerezové
- dřevěné trámy budou nahrazeny kovovými nosnými prvky (pozinkované v lázni), provedeno bude odkonzultování tvaru
- restaurování litinových prvků: otryskání jemným křemičitým pískem až na čistý kov, v navrhovaných materiálech – odstranění barev prostřednictvím chemického rozpouštědla Alkutex Abbaizer – Remmers, Dispersionsentferner – Keim), tanátování, v použitých materiálech je navržena antikorozní ochrana - metalizace zinkem
- chybějící prvky budou odlity ze šedé litiny podle dochovaných originálů; provedeno bude obroušení odlitků, připisování nových fragmentů a letování za pomoci mosazné pájky; doplňky z důvodu pozdější identifikace budou očíslovány
- devět kusů chybějícího olemování pat sloupků bude odlito ze zinku a po začištění budou přišroubovány pozinkovanými zapuštěnými šrouby se zatmelením dvousložkovým zinkovým tmelem
- chybějící kované vzpěry budou provedeny podle zachovaných originálů
- před finální povrchovou úpravou, bude provedeno tanátování a aplikace základové barvy Formex, litinové prvky budou opatřeny dvojitým nátěrem šedou grafitovou barvou imitující šedou litinu
- montáž
- celková hydrofobizace všech kamenných prvků

Rozsah prací na jednotlivých zastaveních - kov:

Zastavení I - doplnění novou Zn patkou, vrcholovým litinovým křížkem, částí litinového ornamentu v horní části a dvěma zadními vzpěrami

Zastavení II – doplnění novou Zn patkou, částí litinových ornamentů v horní části stříšky, částí vrcholového křížku a dvěma zadními opěrami

Zastavení III – doplnění novou Zn patkou, částí plechové stříšky, vrcholovým litinovým křížkem a dvěma zadními opěrami

Zastavení IIII – doplnění novou Zn patkou, částí plechové stříšky, 50 % litinových ornamentů a jednou zadní vzpěrou

Zastavení V - doplnění novou Zn patkou, částí plechové zinkové stříšky, 40 % litinových ornamentů a dvěma zadními vzpěrami

Zastavení VI – doplnění novou Zn patkou, novou plechovou stříškou a asi 10 % litinových ornamentů

Zastavení VII - doplnění novou Zn patkou, novou plechovou stříškou kapličky, novým vrcholovým křížkem, 10 % litinových ornamentů a dvěma zadními vzpěrami

Zastavení VIII – doplnění novou Zn patkou a horní plechovou stříškou včetně dvou kovaných vzpěr

Zastavení IX – doplnění novou Zn patkou, plechovou stříškou a chybějící částí litinové nohy, litinové ornamenty budou doplněny zhruba o 50 % a doplněno o nový vrcholový křížek.

Zastavení X - doplněna bude pouze stříška kapličky ze zinkového plechu

Zastavení XI - není zapotřebí žádný komponent doplňovat, vše je dochované

Zastavení XII - u tohoto zastavení bude vyrobena a doplněna pouze Zn patka

Zastavení XIII - bude doplněno novou Zn patkou, spodní část nohy kříže v délce 25 cm, novou plechovou stříškou kapličky, dále bude doplněna část litinových ornamentů a dvě nové kované zadní vzpěry

Zastavení XIII - bude doplněno novou Zn patkou a bude zhotovena nová plechová stříška, doplněna bude ornamentální výzdoba z litiny, nově doplněna bude chybějící dolní částí kapličky včetně 2 kusů kovaných vzpěr

Navržené materiály:

čištění technologie: opláchnutí vodou s regulovaným tlakem a nepřímým proudem, horkou párou

prostředky: Reiniger gel REMMERS

odstranění barev technologie: rozpouštění barvy chemickým prostředkem a opláchnutí vodou nebo párou

prostředky: Alkutex Abbaizer REMMERS Dispersionsentferner KEIM

biosanace prostředky: Alkutex BFA REMMERS Sanal TELURIA Skrechov Sanatop Alga STACHEMA Kolín

aplikace: nízkotlaký postřik nebo nátěr

odstranění tmelů a vysprávek technologie: citlivě mechanicky po naměkčení

prostředky: špachtle, dláta, etanol, voda

prekonsolidace a konsolidace prostředky: organokřemičité zpevňovače Funcosil steinfestiger 300 REMMERS

aplikace: nízkotlaký postřik nebo nátěr I

injektáž trhlín a lepení: Paraloid B 72 KRUSTA Epoxidové pryskyřice HAVEL COMPOSITES

doplňky, tmely a výplně: minerální tmely Funcosil restauriermortel REMMERS tmel vlastní konstrukce na bázi písků a bílého cementu barvené anorganickými pigmenty BAYER

armatury a čepy: nekorodující materiál, chromniklová ocel, sklolaminát

hydrofobizace prostředky: siloxanové hydrofobizační prostředky Funcosil SL REMMERS IW 290 IMESTA

aplikace: nízkotlaký postřik nebo nátěr

antikoroziční ochrana: metalizace zinkem

doplnění zinkových částí: zinkové odlitky letované či nýtované k dochovaným částem

doplnění litinových částí: odlitky ze šedé litiny letované nebo nýtované k dochovaným částem/;

dle přiložené žádosti, přiložených podkladů a restaurátorského záměru s názvem Dokumentace restaurování, záměr na restaurování Křížové cesty a Kalvárie v Kvasicích, vypracoval: p. Ilja Běhal, umělecký kovář a odborný restaurátor, Holická 31, 772 00 Olomouc, datace záměru dne 15.01.2024; je podle § 14 odst. 3 památkového zákona a dle § 9 odst. 4 vyhl. č. 66/1988 Sb., z hlediska státní památkové péče, kterým se provádí památkový zákon v platném znění

p ř í p u s t n á

a pro restaurování, přičenž se jedná o dílo uměleckořemeslné – pro prvky kovové a kamenné, ve smyslu § 14 odst. 8 památkového zákona, se stanoví dle § 14 odst. 3 památkového zákona, dle § 9 odst. 4 a dle § 10 odst. 3 vyhlášky č. 66/1988 Sb., kterým se provádí zákon o památkové péči v platném znění, tyto podmínky vlastníkov:

1. Zahájení prací bude správnímu orgánu památkové péče oznámeno minimálně s 14 denním předstihem.
2. Provedeno bude vyhodnocení statického průzkumu křížů, revize spojovacích prvků u jednotlivých výrobců na Golgotě, které bude předmětem posouzení a protokolárního zápisu.
V případě změn ve způsobu restaurování, rozsahu výměny jednotlivých prvků oproti stávajícímu záměru, bude k akci vydáno nové závazné stanovisko.
3. Proveden bude odběr vzorků barevnosti pro laboratorní analýzu - vzorky budou odebrány z číslíce kamenné patky, hladké plochy stojky, dekoru na stojce, rozvilinového dekoru kolem „kapličky“, z plochy plastických výjevů, kříže, stříšky, zadních vzpěr a těl lotrů.
Z určených míst bude zastoupen minimálně jeden vzorek. Výsledky a vyhodnocení laboratorního průzkumu, případné škrábané sondy s fotografickou dokumentací, budou podkladem pro návrh barevného řešení jednotlivých prvků v rámci jednotlivých zastavení křížové cesty. Barevné řešení křížové cesty bude předmětem samostatného závazného stanoviska.
4. Vlastníkem křížové cesty bude upřesněno místo uložení vyjmutých zinkových desek s olejomalbou. Zvolené místo musí vyhovovat podmínkám pro uložení předmětů kulturní povahy s ohledem na materiál a technologii.
5. Protokolárně bude odsouhlasena šablona velikosti nového kříže pod Kristem.
6. Protokolárně budou odsouhlaseny modely paží Krista provedené v hlíně, před realizací jejich výdusků.
7. Protokolárně budou odsouhlaseny modely paží obou lotrů, a dalších chybějících částí, a to před jejich zaformováním a odlitím.
8. Rozsah výměny vnitřních výztuh lotrů bude protokolárně upřesněn. Nové výztuhy budou zhotoveny jako kopie stávajících.
9. Po ukončení jednotlivých etap restaurátorských prací bude vyhotovena závěrečná restaurátorská zpráva, v rozsahu dle § 10 odst. 4 vyhl. č. 66/1988 Sb., v platném znění, která bude v termínu do jednoho měsíce v jednom provedení předána NPÚ ÚOP v Kroměříži.

Účastníci řízení:

- obec Kvasice, IČO 00287385, zastoupená starostou p. Ing. Dušanem Odehnalem, Antoše Dohnala č.p. 18, 768 21 Kvasice, kterého zastupuje na základě plné moci p. Karel Bartoněk, nar. 07.12.1954, Okružní č.p. 4537, 760 01 Zlín 1

- na základě Smlouvy o výpůjčce Lesy České republiky, s.p., IČ 42196451, zastoupené p. Ing. Daliborem Šafaříkem, Ph.D., generálním ředitelem, Přemyslova č.p. 1106/19, Nový Hradec Králové, 500 08 Hradec Králové 8

Odůvodnění

Soubor křížové cesty v Kvasicích je prohlášen kulturní památkou s rej. č. 106962 v Ústředním seznamu kulturních památek ČR. V Památkovém katalogu je soubor křížové cesty veden s č. 2000009519.

Vlastníkem křížové cesty je obec Kvasice; pozemky parc. č. parc. č. 3039/2, 3039/3, 3039/4, 3039/5, 3039/6, 3039/7, 3039/8, 3039/9, 3039/10, 3039/11 vše ost. pl., k.ú. Kvasice, jsou ve vlastnictví obce Kvasice; pozemek parc. č. 3372, lesní pozemek, k.ú. Kvasice, vlastnické právo Česká republika - právo hospodařit s majetkem státu mají Lesy České republiky, s.p., Přemyslova č.p. 1106/19, 500 08 Hradec Králové.

Na pozemku parc. č. 3372 lesní pozemek, jsou umístěna čtyři zastavení: XI-XIV a vrcholová Golgota. Majetkoprávní vztah mezi obcí Kvasice a Lesy ČR je řešen smlouvou o výpůjčce ze dne 11.05.2023.

Obec Kvasice doložila čestné prohlášení o vlastnictví křížové cesty s datací dne 13.03.2024.

Křížová cesta je situována jihozápadně od Kvasic, podél silnice mezi Kvasicemi a Novou Dědinou. Poslední čtyři zastavení a Golgota lemují lesní cestu na parcele 3372, k.ú. Kvasice. Křížová cesta je v havarijním stavu, některé její části byly deponovány do místního muzea, jiné odcizeny a torzo setrvává na svém místě.

Stávající základy zastavení jsou z lomového kamene. V nadzemní části jsou orámované cihlou plnou loženou na delší stranu v jedné až ve dvou řadách nad sebou, ve středu je kamenný základ vyrovnaný cihlou plnou naplocho, na kterou je uložen pískovcový nástavec 95/35 cm, v odskočené části 35/20 cm. V nadzemní části jsou zastavení orámovány plnou pálenou cihlou a betonovou omázkou, na nichž spočívá pískovcová patka s číslem každého konkrétního zastavení ve vpadlé výplni.

Do pískovcového nástavce jsou na olovo kotveny ocelové kované stojky čtvercového průřezu. Stojky jednotlivých zastavení z ozdobného U profilu vyztužené dubovým trámem nesou obrazová pole výjevů v podobě zjednodušených „kapliček“.

Původně byla jednotlivá zastavení křížové cesty malována na zinkové desky. Ke konci 19. století došlo k jejich překrytí stávajícími reliéfy. Kolem obrazů jsou umístěny rozviliny a nad nimi se klene symbolické zastřešení nízkou sedlovou stříškou. Jednotlivá zastavení završují jednoduché kříže s rameny zakončenými trojlistem.

Ve středu kompozice Kalvárie byl na odstupňovaném soklu situován vysoký kříž s kamenným korpusem Ukřížovaného, nižší sokl přiložený k čelu nesl v kameni sekanou sochu Panny Marie (dříve dle dochovaného reversu z roku 1858 zinkovou, pobronzovanou). Po stranách ústředního kříže vyrůstají z kamenných mohyl v kameni sekané kříže s břevny oblého průřezu, přičemž levý kříž má břevno zkosené. Oba boční kříže nesly duté zinkové sochy lotrů, které jsou nyní deponovány v místním muzeu.

Stávající křížová cesta pochází částečně z roku 1858, z části po roce 1883, přičemž s velkou pravděpodobností navazuje na vizuálně neznámou křížovou cestu starší („...velmi stará, provedená z kamene a velmi pěkně malovaná...“ viz restaurátorský záměr str. 3 parafráze z deníku Emanuela Prozkowce).

Plastiky ze zinkové slitiny byly provedeny podle vzoru používaného v Blanenských slévárnách, v makroskopických snímcích jsou patrné zbytky polychromií – na suříkové vrstvě několik nátěrů okrových či bronzových. Na povrchu kovových prvků jednotlivých zastavení jsou zbytky dožilých vrstev olejových barev. Nejstarší je tmavošedá až černá, novější světlešedá. Stopy zlacení či jiných barevných akcentů nejsou patrné.

Litinové části stávající křížové cesty byly vyrobeny v Salmovských železárnách a slévárnách v Blansku. Návrhy reliéfů jednotlivých zastavení pocházejí od významného rakouského sochaře Antona Dominika von Fernkorna (1813 – 1878).

Památkové a kulturněhistorické hodnoty křížové cesty jsou v hmotné podstatě originálu, historických povrchových úpravách a v umístění, případně natočení křížové cesty, vzhledem k okolnímu prostředí. Křížová cesta se nachází v mírně svažitém terénu.

Křížová cesta je uměleckořemeslným dílem z kovu bez polychromie, lotři jsou uměleckým dílem v kovu bez polychromie, dále se na křížové cestě vyskytují uměleckořemeslné prvky v kameni bez polychromie (kříže) a umělecká díla z kamene bez polychromie (Kristus a Panna Marie).

Správní orgán památkové péče popisuje dle doložených podkladů technický stav kulturní památky:

Reliéfy 1.,2.,4.,5.,6.,8.,10 zastavení byly v nedávné době opatřeny dvoubarevným nátěrem.

1. zastavení: Pán Ježíš odsouzen k smrti

Základ poškozený, půdorys 150/100 cm, pískovcový podstavec ve spodním rozšíření zachovalý 90/38 cm, horní část rozlámaná. Zinkové části - chybí pata, střecha je poškozená. Litinové části - nekompletní ornament, kříž na kapličce poškozen, 2 ramena chybí. Opěry pokřivené zabetonované.

2. zastavení: Pán Ježíš přijímá kříž

Základ silně poškozený, půdorys 130/100 cm, pískovcový podstavec rozlámaný, horní rozšíření je dobetonováno. Zinkové části - chybí pata. Litinové části - vrcholový kříž poškozen. Opěry pokřivené zabetonované.

3. zastavení: Pán Ježíš padá pod křížem poprvé

Základ poškozený, půdorys 140/100 cm, celý povrch zalit betonem, pískovcový podstavec v horní části rozlámaný, spodní část zabetonovaná, včetně osazení podpěr. Zastavení je demontováno a uloženo na faře. Zinkové části - chybí pata a stříška je poškozená. Litinové části - kříž je ulomený. Reliéf je po částečném restaurování prezentován v expozici místního muzea. Opěry jsou zničené.

4. zastavení: Pán Ježíš potkává svou Matku

Půdorys základu nezjištěn, základ je silně poškozen, pískovcový podstavec je nahrazen betonovým. Zinkové části - na kapličce je poškozená stříška a chybí patka. Litinové části jsou poškozené, rozviliny na levé straně reliéfu jsou olámané. Spodní části opěr jsou zabetonované, delší je nepůvodní.

5. zastavení: Šimon Kyrenský pomáhá Pánu Ježíši nést kříž

Půdorys základu 140/100 cm, pískovcový podstavec potřhaný. Zinkové části jsou poškozené, patka chybí. Litinové části jsou místy olámané. Opěry zabetonované a zničené.

6. zastavení: Veronika podává Pánu Ježíši roušku

Půdorys základu 145/105 cm, pískovcový podstavec potřhaný opravený betonem, Zinkové části - chybí patka a stříška je olámaná. Litinové části jsou až na malý kousek kompletní. Opěry zachovalé.

7. zastavení: Pán Ježíš padá pod křížem podruhé

Zastavení je demontováno. Půdorys základu 140/100 cm. Pískovcový podstavec je zničený. Zinkové části - chybí pata a stříška je silně poničená. Litinové části - kříž je ulomený, drobné defekty na ozdobách.

8. zastavení: Pán Ježíš napomíná plačící ženy

Půdorys základu 170/105 cm Pískovcový podstavec zničený, nahrazený betonovým. Zinkové části jsou poškozené, chybí stříška i pata. Litinové části jsou téměř kompletní. Opěry zabetonované.

9. zastavení: Pán Ježíš padá pod křížem potřetí

Půdorys základu 170/105 cm, pískovcový podstavec nástavec je dobetonovaný, zastavení je demontováno. Zinkové části - polámané, chybí pata, část nohy a stříška. Litinové části jsou místy olámané a kříž uražený. Reliéf je po částečném restaurování prezentován v expozici místního muzea. Opěry ztracené.

10. zastavení: Pán Ježíš zbaven roucha

Půdorys základu 160/100 cm, pískovcový podstavec nástavec ve spodní části neporušený, v horní zúžené části odštípnutý. Zinkové části - stříška je olámaná, sloupek má v dolní části poškozenou, deformovanou, ale původní letovanou patu. Litinové části jsou téměř kompletní. Opěry dochované.

11. zastavení: Pán Ježíš přibit na kříž

Půdorys základu 170/100cm, pískovcový podstavec je neporušený velikosti 95/35 cm, Zinkové části jsou kompletní. Litinové části jsou kompletní. Opěry dochované.

12. zastavení: Pán Ježíš umírá na kříži

Půdorys základu není kompletní, z přední části je základ devastovaný. Druhotný zásah dobetonováním v zadní části, které nyní zastavení spíše staticky strhává do prohlubně, než fixuje, pískovcový podstavec je neporušený velikosti 90/35 cm. Zinkové části téměř kompletní, chybí pata. Litinové části kompletní. Opěry dochované.

13. zastavení: Tělo Pána Ježíše snato z kříže

Půdorys základu 130/105 cm, pískovcový podstavec 90/35 cm, v horní části je zadní část zdevastovaná, odštípnutí je dobetonováno a posíleno ocelovou pásovinou. Zinkové části – spodní část sloupku a pata chybí, stříška je olámaná. Litinové dekory místy chybí. Opěry se nedochovaly.

14. zastavení: Tělo Pána Ježíše uloženo do hrobu

Půdorys základu 155/100 cm, pískovcový podstavec 95/36 cm je neporušený, samotné zastavení je demontováno a uloženo v místním muzeu. Zinkové části – chybí stříška a noha je rozlámaná. Litinové části – olámané, chybí spodní výzdoba.

Kříž se sochami Krista a Panny Marie

Materiál rozšířeného podstavce je dožilý a popraskaný, u většiny částí se vyskytují trhliny od spojovacích čepů, na povrchu se objevují zvětralá místa, celá sestava je z několika druhů pískovců, které na sebe místy příliš nenavazují, nebo došlo k jejich upravování. Kámen je znečištěn, socha Panny Marie má uraženou obličejovou část, která je ale uložena v depozitu. Horní část kříže a paže Krista jsou ztraceny.

Kříž po pravici

Pravděpodobně narušení základů vedlo naklánění kříže a k jeho dodatečnému posílení zadními kramlemi. Kromě toho restaurátor předpokládá existenci středových čepů. Plastika lotra (sv. Dismas) je uložena v muzeu, je mírně mechanicky poškozena, povrch kovu je zvětřalý, v záhybech jsou patrné zbytky povrchových úprav. Na příčném břevnu jsou zbytky ocelových lan, kterými byl lotr připoután. Kámen je znečištěn, patrné jsou drobné stopy tmelení a spárování. Na makroskopických fotografiích je patrná základní suříková vrstva a několik vrchních okrových či bronzových.

Kříž po levici

Základ je výrazněji narušený a objekt se zřetelně naklání. Ložná spára dělicí skálu je natolik uvolněná, že prosvítá. Kříž je zřejmě kromě viditelných kramlí, spojován ještě technologií středových čepů. Původně zatmelené kramle jsou dnes vystavené vlivům povětří a korodují. V jejich okolí se tvoří poruchy a praskliny, nejvýrazněji v místech ukotvení. Na příčném i spodním břevnu jsou zbytky ocelových lan, kterými byl lotr připoután. Sejmutá plastika lotra (Gesmas) je uložena v místním muzeu. Plastika je zinkové slitiny provedená podle vzoru používaného ve slévárnách v Blansku.

Jednotlivé pláty jsou k sobě sletovány. Plastika je silně mechanicky poškozená zejména v oblasti břicha a obě chodidla jsou ztracená. Celý povrch kovu je obnažený, zvětřalý a výrazně se projevuje odlišný materiál pájky. V záhybech jsou patrné zbytky dožilých olejových barev. Na makroskopických fotografiích je patrná základní suříková vrstva a několik vrchních okrových a bronzových.

Záměry žadatele jsou uvedeny v závazné části tohoto závazného stanoviska.

Žádost o koordinované závazné stanovisko č. 95/24 k akci, byla podána MěÚ Kroměříž, odboru stavebního úřadu a životního prostředí dne 05.02.2024. Správní orgán památkové péče dle § 14 odst. 1 památkového zákona, a dle Organizačního řádu MěÚ Kroměříž, vydává závazné stanovisko k akci samostatně. Koordinované závazné stanovisko č. 95/24 bylo vydáno MěÚ Kroměříž, odborem stavebního úřadu a životního prostředí, dne 13.03.2024.

Správní orgán památkové péče obdržel žádost o závazné stanovisko k akci dne 09.02.2024. Z důvodu neúplných podkladů správni orgán památkové péče vyzval žadatele výzvou ze dne 22.02.2024, s datem obdržení dne 08.03.2024, k doplnění podkladů. Podklady byly zčásti doplněny dne 14.03.2024. Celkově, dle požadavků výzvy, byly podklady doplněny dne 20.03.2024.

Správní orgán památkové péče v souladu s ustanovením § 14 odst. 6 památkového zákona, si vyžádal k akci s datací dne 21.03.2024 písemné vyjádření NPÚ ÚOP v Kroměříži, s datem převzetí adresátem dne 25.03.2024.

Usnesením, sp. zn.: SPP/013749/2024/Če, ze dne 27.03.2024, rozhodl správni orgán památkové péče v souladu s § 149 odst. 4 správního řádu ve spojení s § 76 správního řádu a § 4 odst. 9 zákona č. 183/2006 Sb., dle ustanovení § 334a odst. 3 zákona č. 283/2021 Sb., o územním plánování a stavebním řádu, ve znění pozdějších předpisů (dále „stavební zákon“) tak, že lhůta pro vydání závazného stanoviska činí 60 dnů od doručení úplné žádosti o vydání závazného stanoviska.

Vyrozumění o prodloužení termínu pro vydání závazného stanoviska, s datací dne 27.03.2024, o výše uvedeném usnesení, bylo žadateli doručeno dne 03.04.2024, a Obecnímu úřadu Kvasice, stavebnímu úřadu, dne 28.03.2024.

Písemné vyjádření NPÚ ÚOP v Kroměříži, č.j. NPU-373/27347/2024, obdržel správni orgán památkové péče dne 12.04.2024, s datem vyhotovení dne 11.04.2024.

V písemném vyjádření NPÚ ÚOP v Kroměříži, v oddíle Vyhodnocení žádosti je uvedeno, že Národní památkový ústav na základě prostudování předložených podkladů a znalosti situace konstatuje, že posuzované práce budou v souladu se zájmem ochrany výše uvedených kulturně historických hodnot, budou-li splněny následující podmínky:

1. Výsledek statického průzkumu křížů na Golgotě bude předložen odborné organizaci k archivaci. Bude-li mít výsledek a vyhodnocení statického rozboru spojovacích prvků vliv na změnu technologie restaurování, ev. rozsah výměny kamenných částí, bude případná změna bezodkladně oznámena odborné organizaci a bude svolán kontrolní den za účasti vlastníka, zhotovitele a obou složek státní památkové péče.

2. Bude proveden odběr vzorků barevnosti pro laboratorní analýzu. Vzorky budou odebrány z číslice kamenné patky, hladké plochy stojky, dekoru na stojce, rozvilinového dekoru kolem „kapličky“, z plochy plastických výjevů, kříže, stříšky, zadních vzpěr a těl lotrů.

Alespoň jeden vzorek musí být zastoupen z výše vyjmenovaných míst, naleznou-li se na nich torza barev, přičemž opakovatelnost nálezu u dalších zastavení je možno ověřit škrabanou sondou a makro či mikro snímkováním. Výsledky a vyhodnocení jak laboratorního průzkumu, tak škrabané sondy s vypovídající fotografickou dokumentací budou předloženy odborné organizaci k archivaci a budou podkladem pro návrh barevného řešení jednotlivých prvků v rámci individuálních zastavení křížové cesty. K návrhu barevného řešení bude vydáno nové písemné vyjádření odborné organizace státní památkové péče.

3. Zástupcům památkové péče bude upřesněno místo uložení vyjmutých zinkových desek s olejomalbou. Zvolené místo musí vyhovovat podmínkám pro uložení předmětů kulturní povahy s ohledem na materiál a technologii (teplotně a vlhkostně stabilní prostředí s RV do 55%, bez přímého slunečního svitu na olejomalbu).

4. Šablona velikosti nového kříže pod Kristem bude před realizací z kamene odsouhlasena zástupci odborné organizace.

5. Na kontrolním dnu za účasti zástupce vlastníka, zhotovitele a obou složek státní památkové péče budou zápisy s podpisy odsouhlaseny modely paží Krista provedené v hlíně, a to před realizací jejich výdusků.

6. Na kontrolním dnu za účasti zástupce vlastníka, zhotovitele a obou složek státní památkové péče budou zápisy s podpisy odsouhlaseny modely paží obou lotrů, a dalších chybějících částí, to před jejich zaformováním a odlitím.

7. Rozsah výměny vnitřních výztuh lotrů bude upřesněn v rámci kontrolního dne za účasti obou složek státní památkové péče, zástupce vlastníka a zhotovitele. Případné nové výztuhy budou zhotoveny jako kopie stávajících, v případě nutné změny, která vyplyne z nově nabitých poznatků, bude zpracován nový záměr, který bude předložen odborné organizaci k vydání nového písemného vyjádření.

8. Po ukončení restaurátorských/konzervátorských prací bude v rámci předávacího řízení zástupci NPÚ ÚOP v Kroměříži, nejpozději však do měsíce po ukončení prací, odevzdán jeden exemplář závěrečné restaurátorské zprávy, a to minimálně v rozsahu a struktuře dané Vyhláškou č. 66/1988 Sb.

V podrobném zdůvodnění, dle předložených podkladů, NPÚ ÚOP v Kroměříži uvádí, že restaurátorský záměr spolu s projektovou dokumentací základů zahrnuje soubor sedmnácti objektů v rámci křížové cesty. Jednotlivá zastavení jsou typologicky obdobná, liší se pouze v obrazových reliéfech a v míře destrukce, která je v celé škále od zcela zničeného zastavení po zcela kompletní.

Materiálově i technologicky odlišné jsou i zbylé tři objekty na Golgotě. Zde není zcela jednoznačné, zda dochovaný soubor je původní z konce 19. století. V archivních materiálech se píše o bronzové soše Panny Marie a i kříž s Kristem je v poměru k celku ne zcela harmonický co do proporcí. K této domněnce přispívá i materiálová nesourodost. Zatímco kříže s lotry po obou stranách kříže jsou kamenné a figury lotrů odlitky ze zinkové slitiny, kříž s Kristem je pískovcový a socha Panny Marie z vápence.

V rámci dobové produkce byl celý soubor vyráběn ve slévárnách v Blansku, nabízen v rámci katalogové produkce v provedení odlitkem. Zatímco lotři zcela odpovídají katalogové produkci, kříž s Kristem a sochou Panny Marie je zcela odlišný.

Zásadní destrukce všech zastavení i celku na Golgotě spočívá v absenci, či nedostatečnosti základů a v pohybu svahu při cestě na Golgotu. Znovu zhotovení základů je nezbytné, a dle předložené dokumentace je možné je realizovat.

Restaurátorský záměr věnující se kamenným prvkům jednotlivých zastavení předkládá postupy i materiály běžně užívané při restaurování děl kulturní povahy obdobného charakteru. Vzhledem k výrazné destrukci kamenné složky a k její absenci velkého rozsahu bude výroba a náhrada za nové prvky poměrně rozsáhlá. Oproti původnímu stavu navrhuje restaurátor krytí základů pomocí kamenné desky, která by měla nahradit zvětralou, esteticky i funkčně nevyhovující betonovou mazaninu, která byla na základy aplikována v průběhu 20. století.

Tato varianta je z pohledu památkové péče akceptovatelná, neboť dochází nejen k estetickému zhodnocení spodní partie jednotlivých zastavení, ale taktéž k funkčnímu řešení vrchní strany základů, které jsou půdorysně větší, než základové patky jednotlivých zastavení (z důvodu kotvení vzpěr). I když jde o vložení nového prvku, který se v rámci historického vývoje křížové cesty na jednotlivých zastavení nevyskytoval, jde o úpravu z hlediska estetického i funkčního akceptovatelnou.

Doporučujeme krycí desku zhotovit i u objektů na Kalvárii kolem imitací skal, popřípadě zhotovit celý schodový stupeň z kamene. Obdobně i u paty kříže s Kristem a Pannou Marií.

V rámci demontážních prací křížů obou lotrů předpokládá restaurátorský záměr účast statika a jeho posudek ve vztahu k pravděpodobné existenci vnitřního kotvicího systému. Výsledky a vyhodnocení tohoto posudku by

mohly mít vliv na způsob demontáže a rozsah výměny kamenných prvků, proto je třeba, aby výsledky a vyhodnocení byly předloženy odborné organizaci k archivaci, a pokud by na základě vyhodnocení statického posudku mělo dojít k technologickým změnám v postupu prací či ke změně rozsahu výměny kamenných dílů za nové, je třeba svolat kontrolní den.

Součástí restaurátorského záměru je provedení podrobného průzkumu barevnosti, který je z pohledu státní památkové péče nevyhnutelný. Vzhledem k tomu, že předběžný stratigrafický průzkum (makrosnímkování) prokázal existenci okrů, eventuálně bronzů na povrchu lotrů, je třeba odebrat vzorky pro laboratorní analýzu pigmentů, aby specifikovala, zda se v nejstarší vrstvě objevuje bronz, či pouze okry. Stejně tak pomůže laboratorní analýza vyhodnotit a specifikovat barevnost na zinkových a litinových částech, na nichž předběžný průzkum našel odstíny šedých.

Z nábrusu by mělo být jasně patrné, zda je šedá barevnost dána pigmenty, či povrchovými nečistotami. Výsledky a vyhodnocení budou podkladem pro návrh povrchové úpravy jednotlivých částí každého ze zastavení a povrchové úpravy lotrů. Výsledky a vyhodnocení laboratorní analýzy spolu s návrhem povrchové úpravy budou předloženy k vydání nového písemného vyjádření.

Jelikož je nutné v rámci následné technologie sundat veškerou povrchovou úpravu z kovových dílů, nepožadujeme nové písemné vyjádření na záměr odběru vzorků, který by specifikoval místa a velikost odběru. Tento požadavek neuplatňujeme i z důvodu velmi torzálního dochování starších povrchových vrstev. Restaurátor nechť sám na základě precizního průzkumu vyhodnotí místa odběru. Důležité pro památkovou péči i pro adekvátní a vypovídající výsledky laboratorní analýzy je, aby byly vzorky odebrány z jednotlivé části individuálních zastavení. Tzn. vzorky budou odebrány z číslice kamenné patky, hladké plochy stojky, dekoru na stojce, rozvilinového dekoru kolem „kapliček“, plochy plastických výjevů, kříže, stříšky, zadních vzpěr a těl lotrů. Alespoň jeden vzorek musí být zastoupen z výše vyjmenovaných míst, přičemž opakovatelnost nálezu u dalších zastavení je možno ověřit škrabanou sondou a makro či mikrosnímkováním.

Dřevěné trámy, které nyní zpevňují stojky jednotlivých zastavení, by měly být nahrazeny kovovými nosnými prvky (pozinkovaná ocel), přičemž záměr počítá s odkonzultováním tvaru, ale zároveň je již návrh předložen ve výkresové části záměru. Tato podoba byla odkonzultována již v průběhu přípravy restaurátorského záměru. Pozinkovaný dutý ocelový profil pomůže zajistit statickou stabilitu jednotlivých zastavení.

Součástí záměru je i vyjmutí zinkových desek s torzy olejomalby, které pochází z roku 1858.

V současné fázi obnovy se nepočítá se žádným zásahem do malovaných desek. Tyto by měly být pouze vyjmuty a uloženy do depozitu. V této souvislosti je stanovena podmínka o upřesnění místa uložení, neboť desky, byť již s velmi degradovanou malbou, jsou stále částí kulturní památky, a je třeba o ně řádně pečovat a zabezpečit adekvátní klima pro uložení.

Po demontáži kříže s Kristem a oddělení korpusu od kříže by měl a být zhotovena šablona nového kříže tak, aby velikost a proporce korespondovaly s tělem Krista. Tato šablona bude ještě před realizací z kamene odsouhlasena.

Kristu, kromě části kříže, chybí i obě paže, které by měly být v rámci restaurátorského zákroku rekonstruovány. Restaurátor předpokládá jejich zhotovení nejprve v hlíně a poté odlitkem z umělého kamene. Model Kristových paží bude odsouhlasen v rámci svolaného kontrolního dne.

Odsouhlasit je třeba i modely paží lotrů a dalších chybějících částí, a to před odléváním. Odsouhlasení bude v rámci kontrolního dne. Chybějící prvky budou zhotoveny podle vyobrazení dobového katalogu sléváren v Blansku.

Vzhledem k tomu, že nebylo možné vizuálně posoudit vnitřní vzpěry uvnitř těl lotrů, ani rozsah jejich výměny, je stanovena podmínka o upřesnění rozsahu výměny, která proběhne v rámci kontrolního dne.

Případné nové výztuhy budou provedeny jako kopie stávajících, bude-li situace vyžadovat změnu, je třeba zpracovat nový návrh řešení, k němuž bude vydáno nové písemné vyjádření.

Zpracování restaurátorské zprávy a její uložení v NPÚ je nezbytné jak pro kontrolu úspěšnosti zásahu v průběhu času, tak i pro další péči o dotčenou památku.

Požadavek na odevzdání závěrečné restaurátorské zprávy odborné organizaci státní památkové péče vychází z ustanovení § 10 odst. 3 písm. c) prováděcí Vyhlášky č. 66/1988 Sb.

Doporučení:

- Doporučujeme, aby restaurátorská zpráva byla vypracována dle metodického listu NPÚ č.4/2006 ze dne 4.9. 2006, č.j. NPÚ 302/6662/2006 (viz památkové listy 22/2006).
- Doporučujeme pro uložení předmětů kulturní povah vycházet z metodiky: SELUCKÁ, Alena; MRÁZEK, Martin; ŠTĚPÁNEK, Ivo; MAZÍK, Michal; GROSSMANNOVÁ, Hana et al. Metodika uchovávání předmětů kulturní povahy. Brno: Technické muzeum v Brně, [2018]. ISBN 978- 80-87896-40-2.odkaz: https://mck.technicalmuseum.cz/wpcontent/uploads/2017/12/Metodika_WEB_final.pdf

- Doporučujeme zpracovat průzkum a záměr konzervace zinkových desek s olejomalbou a následnou konzervací po předchozím vydání závazného stanoviska k těmto pracím.

Upozornění:

Upozorňujeme, že restaurátorské práce může provádět pouze restaurátor, který je držitelem příslušného oprávnění Ministerstva kultury ČR podle § 14 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, v platném znění, nebo státní příslušník jiného členského státu EU než ČR, pokud mu byla Ministerstvem kultury ČR uznána odborná kvalifikace a jiná způsobilost a zároveň uděleno povolení k restaurování v příslušné specializaci, anebo státní příslušník jiného členského státu EU než České republiky, který restaurátorskou činnost provádí ojedinele nebo dočasně a v souladu s ustanovením § 14b odst. 2 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, svůj záměr provést restaurování oznámí Ministerstvu kultury ČR.

Upozornění - archeologie:

Předmětné území je klasifikováno jako území s archeologickými nálezy ve smyslu § 22 památkového zákona. Dle § 22 odst. 2 památkového zákona, má-li se provádět stavební činnost na území s archeologickými nálezy, jsou stavebníci již od doby přípravy stavby povinni oznámit svůj záměr Archeologickému ústavu Brno a umožnit jemu nebo oprávněné organizaci provést na dotčeném území záchranný archeologický výzkum. O archeologickém nález, který nebyl učiněn při provádění archeologických výzkumů, musí být učiněno oznámení Archeologickému ústavu nebo nejbližšímu muzeu buď přímo, nebo prostřednictvím obce, v jejímž územním obvodu k archeologickému nález došlo (§ 23 odst. 2 památkového zákona).

Formulář pro splnění ohlašovací povinnosti se nachází na webových stránkách Akademie věd Brno <http://arub.avcr.cz/informace-pro-stavebniky/index.html>, kde jsou uvedeny i další potřebné údaje k odeslání formuláře

Správní orgán památkové péče se s doporučeními NPÚ ÚOP v Kroměříži ztotožňuje. Také doporučujeme, aby restaurátorská zpráva byla vypracována dle metodického listu NPÚ č.4/2006 ze dne 4.9. 2006, č.j. NPÚ 302/6662/2006 (viz památkové listy 22/2006).

Správní orgán památkové péče k podmínkám stanoveným ve vyjádření NPÚ ÚOP v Kroměříži, č.j. NPU-373/27347/2024 v oddíle Vyhodnocení žádosti uvádí, že všechny uvedené podmínky jsou upraveny a uvedeny jako podmínky v závazné části tohoto závazného stanoviska. Přidána je podmínka ohledně oznámení zahájení restaurátorských prací se 14 denním předstihem.

U zinkových desek s olejomalbou křížové cesty, správní orgán památkové péče doporučuje zpracování průzkumu a záměru konzervace/restaurování, a provést následnou konzervaci/restaurování po předchozím vydání závazného stanoviska k předemtné akci. Výměnou stávajících zinkových desek za nové zinkové desky, je zájmem dosažení zpevnění konstrukce jednotlivých kapliček.

Restaurátorské práce dle § 14 odst. 8 památkového zákona budou provedeny držiteli povolení z Ministerstva kultury ČR - restaurování uměleckořemeslných děl z kamene a uměleckořemeslných děl z kovu – dle třídníku specializací restaurátorských prací.

Restaurátorské práce, po transportu souboru křížové cesty, budou prováděny v zabezpečeném atelieru restaurátorů.

Při jakékoliv nové skutečnosti, nálezu historické signatury, která nemohla být známa a poznána z doposud provedených průzkumů, a která by mohla mít vliv na změnu postupu restaurování, bude svolán kontrolní den, kde bude rozhodnuto o dalším postupu prací.

Dle § 29 odst. 2 písm. g/ památkového zákona je povinností orgánu státní památkové péče provádět odborný dozor při realizaci akce a NPÚ ÚOP v Kroměříži vykonává odborný dohled nad prováděním prací dle § 32 odst. 2 písm. g/ památkového zákona.

Vzhledem k zájmům státní památkové péče na tomto souboru křížové cesty, po posouzení žádosti a předložených návrhů, na základě odborného stanoviska Národního památkového ústavu územní odborné pracoviště v Kroměříži dle § 14 odst. 6 památkového zákona bylo rozhodnuto tak, jak je uvedeno v závazné části tohoto závazného stanoviska. Předložená akce není v rozporu se zájmem ochrany uvedených kulturněhistorických hodnot.

Cílem péče o kulturní památky je zabránění a zamezení degradačního procesu a jejich přiblížení původnímu vzhledu, odpovídající jejich historickému významu a umělecké kvalitě.

Poučení

Toto závazné stanovisko je vydáváno dle § 149 správního řádu, není samostatným rozhodnutím ve správním řízení a nelze se proti němu odvolat. Je úkonem učiněným dotčeným orgánem pro řízení vedené stavebním úřadem. Jeho obsah lze napadnout pouze v rámci odvolání podanému proti rozhodnutí ve věci samé.

(otisk úředního razítka)

Mgr. Pavel Zrna
vedoucí odboru kultury, cestovního ruchu a památkové péče
Městského úřadu Kroměříž

(opatřeno elektronickým podpisem)

Obdrží:

Karel Bartoněk, Okružní č.p. 4537, 760 05 Zlín 5

Lesy České republiky, s.p., IDDS: e8jcfsn

sídlo: Přemyslova č.p. 1106/19, Nový Hradec Králové, 500 08 Hradec Králové 8

Obec Kvasice, Obecní úřad Kvasice, stavební úřad, IDDS: quhbdab

sídlo: A. Dohnala č.p. 18, 768 21 Kvasice

Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Kroměříži, IDDS: 2cy8h6t

sídlo: Riegrovo náměstí č.p. 3228/22, 767 01 Kroměříž 1

Upozornění:

Projektovou dokumentaci a restaurátorský záměr si ponecháváme k archivaci